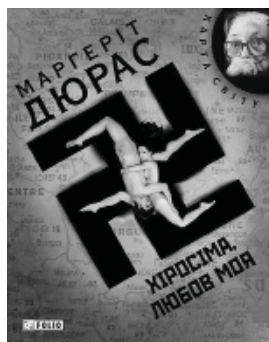

ра». Написано її в жанрі журналістського розслідування. Це твір про підприємницьку діяльність неаполітанської мафії, яка заправляла цілою злочинною імперією, побудованою на грошах, залякуванні та вбивствах. Це лише перша книжка молодого автора, проте вона вже стала бестселером в Італії. Щоправда, «Гоморра» принесла Р. Савіано не лише визнання у світі та численні міжнародні нагороди, а й ворогів-мафіозі, погрози яких змушують письменника постійно бути під супроводом охорони. На основі цього твору знято фільм, що отримав Великий приз журі в Каннах.

Чимало авторів романів, що вийдуть друком у серії «Карта світу», – лауреати Нобелівських премій з літератури. Один із них – сучасний французький письменник **Жан-Марі Гюстав Леклезіо**, якого вже зачислили до сучасних класиків. Його роман має вийти у «Фоліо» під назвою «**Дієго і Фріда**». Він розповідає про історію життя та кохання двох видатних художників ХХ століття – Дієго Рівери і Фріди Кало. Їхній зв'язок кардинально змінив життя зрілого художника, а Фріду перетворив на культову художницю минулого століття. За романом, виданим 1993 року, через десять років було знято кінострічку «Фріда», що названа одним із найвизначніших фільмів 2003 року. А 2008-го письменнику й власнику премії Ренодо (1964) Жану-Марі Гюставу Леклезіо, автору понад 30 романів, збірок новел присудили Нобелівську премію з літератури.

До серії «Карта світу» ввійдуть не менш значущі твори письменників різних країн: «Портрет» П'єра Ассюліна, «Французький роман» Фредеріка Бегбеде (Франція); «Доктор Фаустус» Томаса Манна й «Вдихвидих» («Каруселі дихання») Герти Мюллер (Нобелівська премія з літератури 2009 року), «Парфуми» й «Голубка» Патріка Зюскінда (Німеччина);

«Петролеум» Пабло Пазоліні, «Летючі камені» Луїджі Малерба, «Без крові» й «Така історія» Алессандро Барікко (Італія); трилогія «Міленіум» Стіга Ларсона (Швеція), що стала бестселером номер один в Європі 2009 року; «Рукопис Гробу Господнього» Жака Нейрінка (Бельгія); «Корови Сталіна» та «Крихітка Джейн» Софі Оксанен (Естонія – Фінляндія); «Бігуни» Ольги Токарчук (Польща); «Пташка співока», «Стара хвороба» й «Ніч вогню» Решата Нурі Гюнтекіна, «Сад мертвих поетів» Бігле Карасу, «Біла фортеця» та «Спогади й місто» Орхана Памука (Туреччина); «Ловець у житті» Джерома Девіда Селінджера (США); «Колекційна річ» Тібора Фішера та «Клеркенвельські оповіді» Пітера Акройда (Велика

Британія). Це далеко не весь список видань, що готуються до друку. З часом він поповнюватиметься й розширюватиметься цікавими новинками.

Відмінною рисою серії «Карта світу» є й технологія оформлення палітурок видань. Зокрема, характерною для них є фігурна вирубка в обкладинці, себто вирізи, крізь які читач може проглядати картинку, зображену на нижній сторінці книги. Приміром, крізь круглу вирубку в книзі Петера Естерхазі «Жінка» можна побачити жіночі груди, а крізь виріз фашистської свастики у книзі Маргеріт Дюрас «Хіросіма – любов моя» видніється схрещення жіночого й чоловічого тіл.

Позиції української перекладної книги на теренах нашої батьківщини поступово укріплюються, міне час і видання вітчизняного виробника зможуть потіснити позиції російськомовних друків, а відтак стати ще більш конкурентними.

І значну роль у цьому відіграє серія «Карта світу», котра знайомить читача з відомими письменниками сучасності, історією та культурою багатьох народів й, можливо, стане своєрідним міжкультурним містком, що об'єднає Україну зі світом.

ФАНТАСТИКА І ФЕНТЕЗІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

*Я покажу вам безліч світів –
Оригінальних і капризних...
Михайль Семенко*

СОЦІОЛОГІЧНІ дослідження, що їх проводять великі публічні й обласні універсальні наукові бібліотеки України, свідчать про неабиякий інтерес користувачів до такого жанру, як фантастика, та її піджанру – фентезі. Особливо цей потяг простежується в молодіжному середовищі. Це підтверджують і дані вивчень читацьких практик українського соціуму, які проводяться в рамках здійснюваного з 1994 р. Інститутом соціології НАН України моніторингу „Українське суспільство”. Він

дає змогу дослідити місце читання в житті українців, їхні літературні уподобання залежно від віку, освіти тощо. Так, інтерес до фантастики в цілому висловили 10% читаючих українців, особливо чоловіки. Та найбільшу захопленість цим жанром проявляє молодь віком 18–29 років (майже 20%). У рейтингу літературних видів і жанрів фантастика та фентезі, за уподобаннями населення, випереджають усю класичну та сучасну літературу (українську, російську, зарубіжну), поезію, мемуари,

А. Трокай

публіцистику. У чому ж секрет популярності жанру?

Фантастика в перекладі з грецької означає „здатність уявляти”. Це „дивно-незвичні образи чи уявлення, які не мають аналогів у дійсності, нереальний предмет або явище з високим ступенем умовності” [5]. Вона прийшла до нас у казках, епосах, алегоріях, притчах, утопіях, сатирах, де змальовано нереальні події, що видаються за реальні, правдоподібні. Першими літературними пам’ятками фантастики є „Одіссея” Гомера, „Махабхарата”, „Рамаяна”, „Тисяча і одна ніч”. У XIX столітті фантастика остаточно виокремлюється в самостійний жанр і починає швидко розвиватись завдяки творам Ж. Верна, Г. Уеллса та ін.

Сьогодні класифікувати фантастику за жанрами досить важко. Наприклад, Вікіпедія пропонує такі напрями: таймпанк, фентезі, соціальну фантастику, наукову фантастику, бойову і пригодницьку фантастику, апокаліпсис і постапокаліпсис, альтернативну історію і географію, готику. Але це дуже умовні визначення, адже спостерігається взаємопроникнення жанрів, вони постійно переплітаються й утворюють щось абсолютно нове. До того ж в Україні фантастика та фентезі часто сприймаються як синоніми, хоча, як тлумачить «Літературознавча енциклопедія»: «Фентезі (англ. *fantasy*: ідея, вигадка) – жанровий різновид фантастики, в якому використовуються ірраціональні мотиви чарівництва, магії, лицарського епосу, поєднані з реалістичною нарацією, змальовуються віртуальні світи із середньовічними реаліями, нетехнічною психологією» [5]. Твори, написані у стилі фентезі, не підлягають логічному розумінню, а визначальними для них є фатум, етична позиція „добро – зло”, винагорода за зусилля подолання перешкод, диво і т. д. Після появи роману Дж. Р. Р. Толкіна „Володар кілець” у 1954 р. термін „фентезі” остаточно приживається в літературі та поступово починає займати все більшу частину культурного життя людей: живопис, кінематограф, комп’ютерні та настільні ігри і т. ін.

Наразі склалися три основні напрями літератури фентезі: класичний, історичний та науковий, які, у свою чергу, поділяються на піджанри: містичний, героїчний, авантюрно-пригодницький, філософсько-притчевий, пародійний, гумористичний, фентезі паралельних світів, фентезі про сучасність, детективне та любовне фентезі. Але таку класифікацію також не можна вважати еталонною. Якщо скористатися все тією ж Вікіпедією, то до вже перерахованих різновидів додадуться темне та ігрове фентезі тощо.

Сучасний ринок книжкової фантастичної продукції пропонує все більшу кількість яскравих, звабливих і принадних видань про заморських ельфів, тролів, драконів, а також рідний продукт із русалками, домовиками та нявками. Українські видавці активно вживаються у фентезійний світ пересічних читачів. З’явилися серії: „Українська майстерня фантастики”, „Нове українське фентезі”, „Поза фокусом” тощо. Виходять окремі книжки талановитих авторів – М. Соколян, братів Капранових, В. Кожелянка, В. Аренева та ін. Є кілька об’єднань письменників-

фантастів: комісія з пригодницької та фантастичної літератури Національної спілки письменників України, клуб любителів фантастики “Чумацький шлях” при НСПУ, творча майстерня “Второй блин” під керівництвом Дмитра Громова та Олега Ладиженського (Генрі Лайон Олді), творча майстерня Марини та Сергія Дяченків, літературна майстерня “Демосфера” та об’єднання фантастів “Літературна Палуба”. Твори даного жанру друкуються на сторінках періодичних видань, виставляються в Інтернеті. Це ще не та масовість і широке розповсюдження, притаманні даному напрямку за кордоном, але безперечне свідчення початку освоєння в Україні фентезійних глибин.

У той же час, виділяється ще один умовний розподіл фантастичного жанру, який є характерним для вітчизняного ринку:

- фантастика, написана українськими авторами;
- фантастика, написана українськими авторами українською мовою;
- фантастика, написана українськими авторами російською мовою.

А що ж читач? Він настільки втомлюється від буденності свого життя, від несправедливості та сірості, що суто літературознавчі моменти сучасної фантастики його не цікавлять. Він шукає в цих книжках яскравих героїв, ідеї добра і справедливості, моральність та мрію. Оця здатність мріяти, уявляти, фантазувати стає домінуючою. А головне, зовнішня нереальність і вигаданість сюжету, створені талановитим автором, здатні розказати про життя та його вічно хвилюючі проблеми більш реально, образно й влучно, ніж життєво правдива книга.

Приємною несподіванкою для любителів фантастичного жанру стала серія видавництва «Наш час» під назвою «Нове українське фентезі». Вона є яскравим прикладом того, що Україна має великий потенціал у даному напрямі. Основну ідею серії видавці визначили так: «Україна – найцікавіша, найромантичніша і наймістичніша країна у світі. Ми маємо глибоку і багату історію, міфологію, нам є чим пишатися, є що показати світові. Ми намагалися про це розповісти. І ще – допомогти доторкнутися до України романтичної, загадкової і прекрасної» [4]. На сьогодні в рамках серії побачили світ чотири книги під спільною темою «українська міфологія»: «Зброя вогню», «Діти Праліса», «В тіні янгола смерті» Т. Завітайла та «Останній шаман» Н. Тисовської.

У трьох книгах молодого автора Т. Завітайла головними героями є козаки-характерники, болотяник, конюший, красуня-відьма, опир... Герої вражають своєю образністю та колоритністю. „На сторінках повісті вони безперестанку піддаються складним випробуванням, долають анциболотів, вурдалаків і перевертнів, рятують одне одного і помщаються за полеглих товаришів” [7]. І тут у пригоді стає глосарій, передбачливо розміщений у першій частині трикнижжя. Адже, мабуть, не кожен читач може одразу розібратись в розмаїті так званої білої і чорної нечисті, яка зустрічається на сторінках книг. Інтригою залишається остання частина під назвою «В тіні янгола смерті», яка хронологічно має бути першою.

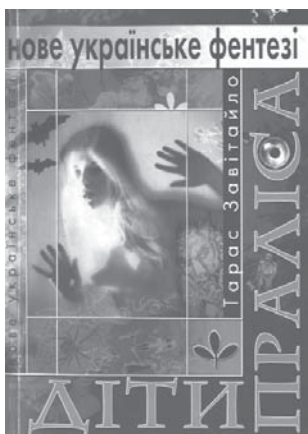

Саме в ній розповідається історія знайомства та перших подвигів цих сміливців.

Хоча автор і описує побут козаків та селян без історичної точності, і не завжди текст є стилістично досконалим, та для юного читача, а саме на нього книжки й розраховані, присуди літературознавців не матимуть жодного значення. Йому набага-

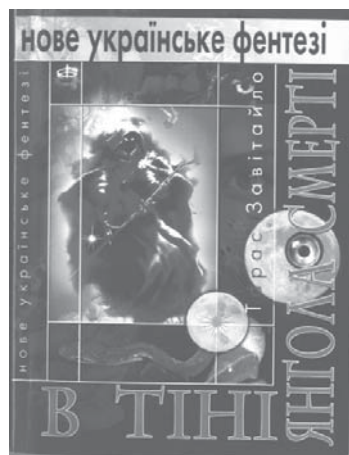
то важливіше бачити героїв, які здатні на справжню дружбу, любов, самопожертву, готові боротися зі злом до останнього. Ці повісті виховують повагу до минулих поколінь, розмальовують історію кольорами фентезі.

Незважаючи на молодий вік автора, перша книжка Т. Завітайла „Зброя вогню” вже була відзначена дипломом конвенту фантастів

„Єврокон-2006”.

Книга Н. Тисовської „Останній шаман”, яка продовжує серію, є складнішою. Вона захоплює вже з перших сторінок. Хоча назвати її фентезі можна дуже умовно. «Тут немає ні супергероя, який із мечем у руках борється і рятує всесвіт, ні персонажів із важкими найменнями..., ні абсо-

лютного зла, яке обов'язково буде поборене в останньому розділі... Натомість тут є звичні українські реалії, серед яких... цілком комфортно живуть знайомі нам з дитинства нявки й хованці, а ще – якутські шамани, бо ж у якутській міфології, виявляється, чимало спільного з давніми українськими віруваннями» [1].

Сюжет роману побудовано на цілком реальній детективній історії. В районному містечку сталося подвійне вбивство. Невдатник-журналіст і його старша колега розслідують загад-

кову смерть звичайного лікаря та його пацієнтки. І це розслідування приводить героїв до істини, яка для кожного виявляється своєю: хтось знаходить втраченого батька, хтось – справжнє кохання, а хтось – віру у власні сили та можливості.

Авторка описує реальність, яка може бути поряд із кожним. Фентезійний світ існує, переплітається з людським життям, допомагає або, навпаки, шкодить. І все має причину, пояснення. „Добро” у Н. Тисовської зовсім не героїчне, воно незграбне і кумедне, але дуже щире й світле. „Зло” творять реальні люди – через заздрощі, гроші. По суті, все, як у нашому житті. Тому таке „фентезі” є дуже зрозумілим і, на жаль, абсолютно не фантастичним.

Серія «Нове українське фентезі» – перший паросток у вітчизняному фентезійному світі. Ми маємо можливість читати своє. Фольклорні, національні мотиви є явним продовженням літературних традицій М. Гоголя та Лесі Українки. От тільки мавки, чугайстери, відьми – сучасніші. Вони живуть у близькому нам світі. Ще не зовсім пристосовані, часто безпорадні, але готові діяти.

Чому ж ми читаємо літературу даного жанру? Можливо, тому що герої фентезі творять дива своїми руками. Вони сильні, розумні, надійні, вірні, благородні, з почуттям гумору. Фентезі не зображає факти, а ідеалізує можливості людини, захоплюється нею, незважаючи на всі її недоліки та слабкості. Читацькою аудиторією фантастики та фентезі переважно є молодь, якій притаманне бажання змінювати, перебудовувати. Тому тут головне правильно розставити наголоси, щоб не втратити межу між реальністю та фантазією. Адже дуже важко бути героєм між двох світів.

А як думаєте Ви?

Список використаної літератури

1. Бойко О. Незграбне добро і людяне зло [Електронний ресурс] / Олексій Бойко. – Режим доступу : [www.URL: http://www.bukvoid.com.ua/reviews/books/2009/10/20/074758.html](http://www.bukvoid.com.ua/reviews/books/2009/10/20/074758.html).
2. Завітайло Т. В тіні янгола смерті / Тарас Завітайло. – К. : Наш час, 2007. – 128 с. – (Нове українське фентезі).
3. Завітайло Т. Діти Праліса / Тарас Завітайло. – К. : Наш час, 2007. – 120 с. – (Нове українське фентезі).
4. Завітайло Т. Зброя вогню / Тарас Завітайло. – К. : Наш час, 2007. – С. 137 с. : іл. – (Нове українське фентезі).
5. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. – К. : Академія, 2007. – (Серія „Енциклопедія ерудита” : ЕЕ).
Т. 2 : М (Маадай-Кара) – Я (я-форма) / авт.-уклад. Ковалів Ю. І. – 622 с.
6. Тисовська Н. Останній шаман : роман / Наталя Тисовська. – К. : Наш час, 2008. – 392 с.
7. Тулумбас Н. Фентезі.ua // Книжк. клуб плюс. – 2007. – № 12. – С. 19.

